

проективне покриття видів в описі від 80 до 100 %. Вони приурочені переважно до прикореневої зони дерев і відзначені частіше на лівобережжі регіону. Всього виявлені в 15 пунктах Лісостепу України.

Наступна асоціація *Leskeetum polycarpae* (d.s. *Leskea polycarpa*) є найпоширенішою серед усіх наведених вище. Флористичний склад в описах 26 видів (від 3 до 6 видів в описі), середня кількість видів в описі – 4,2. Загальне проективне покриття видів в описах від 70 до 100%. Угрупування асоціації формуються як в природних, так і штучних біоценозах, особливо характерними є для урбоєкосистем.

Решта синтаксонів, а саме асоціації *Orthotrichetum pallentis*, *Orthotrichetum speciosae*, *Orthotrichetum fallacis* характеризуються незначною участю видів досліджуваних родин. Причому частіше у їхньому складі трапляється *Leskea polycarpa*, *Pseudoleskeella nervosa* значно рідше.

Таким чином, види досліджуваних родин достатньо широко поширені в межах Лісостепу України, формують переважно епіфітні стійкі бріоугруповання.

Список використаних джерел:

1. Вірченко В.М., Нипорко С.О. Продромус спорових рослин України: мохоподібні. (За редакцією члена-кореспондента НАН України П.М. Царенка). Київ. Наукова думка, 2022. 176 с.
2. Гапон С.В. Мохоподібні Лісостепу України (рослинність та флора) дис. ... д-ра біол. наук : спец. 03.00.05 «Ботаніка». С. В.Гапон. Київ, 2011. 855 с.
3. Гапон С.В. Гапон Ю.В. Синтаксономія мохової рослинності України (Лісостеп). Монографія. Полтава : ФОП Кулібаба, 2018. 100 с.
4. Гапон Ю.В. Мохоподібні малих міст Лівобережного Придніпров'я (флора, рослинність, бріоіндикаційні дослідження). дис. ... канд. біол. наук : спец. 03.00.05 «Ботаніка». Ю. В. Гапон. Київ, 2021. 239 с.
5. Флора мохів України. Андрееві, брієві: у 4 вип. Ізобріальні, гукеріальні, гіпнобріальні. (Бачурина Г.Ф., Мельничук В.М. Відп. ред Бардунов Л.В. Київ. Академперіодика, 2003. Вип. 4. 255 с.

МОХОПОДІБНІ КОМПЛЕКСНОЇ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ «ХОЛОДНИЙ ЯР» (ЧЕРКАСЬКА ОБЛ.)

Гапон С.В.

Полтавський державний аграрний університет

Мохоподібні та угруповання, утворені ними, відіграють важливу роль як в природних, синантропних, так і в урбоєкосистемах. Бріорізноманіття є складовою фіторізноманіття і в об'єктах природно-заповідного фонду України. Як свідчать результати наших досліджень [2] території, які охороняються, характеризуються багатшим бріорізноманіттям, ніж не

охоронювані. Тому метою нашої роботи є огляд бріофлори комплексної пам'ятки природи загальнодержавного значення «Холодний Яр», площею 1 039 га; розміщеної в Черкаському р-ні Черкаської області, поблизу с. Мельники. Бріофлористичні збори були проведені під час експедиційних досліджень в 2008-2009 рр. на території Черкаської області. На сьогодні ця територія входить до Національного природного парку «Холодний яр», створеного указом президента України від 1 січня 2022 року [3]. Назви мохоподібних наведені згідно «Продромусу спорових рослин України: мохоподібні» [1].

«Холодний яр» – це масив реліктових лісів на правобережжі Дніпра, який має важливе природоохоронне, історичне та культурне значення. За породним складом лісові масиви є досить строкатими. Основу насаджень складають дубові ліси з *Quercus robur* L., (81 % площі). Є насадження з переважанням *Fraxinus excelsior* L., та *Tilia cordata* Mill. з домішками інших листяних порід — 10 %. Хвойні, переважно насадження *Pinus sylvestris* L. з незначними домішками клена та ясена займають 6 % площі. За інформативними джерелами [3] на території НПП за результатами попередніх досліджень наводиться 467 видів судинних рослин, 215 видів грибів. Відомості про безсудинні рослини: водорості, мохоподібні, а також лишайники нами не виявлені, за винятком наших попередніх досліджень [2]. Тому наші дані щодо видового складу мохоподібних комплексної пам'ятки природи «Холодний яр» будуть доповненням до майбутніх детальних досліджень бріофлори Національного природного парку «Холодний яр».

Результати бріологічних та бріосинтаксономічних досліджень, проведених на території комплексної пам'ятки природи, частково ввійшли до роботи «Мохоподібні Лісостепу України (рослинність та флора)» [2].

На сьогодні, видовий склад мохоподібних, виявлених нами, налічує 62 види бріофітів, які належать до двох відділів: Marchantiophyta (7 видів, 6 родів, 6 родин) та Bryophyta (55 видів, 37 родів, 23 родини). Найбагатшими за кількістю видів є родини Brachytheciaceae Schimp. (вісім видів з п'яти родів), Mniaceae Schwägr. (п'ять видів з одного роду), Plagiotheciaceae (Broth.) M. Fleisch. (п'ять видів з одного роду), Bryaceae Schwägr. (чотири види з двох родів), Pottiaceae Schimp. (чотири види з трьох родів), Orthotrichaceae Arn. (чотири види з трьох родів), Amblystegiaceae G. Roth (чотири види з чотирьох родів). Загальна кількість видів цих родин становить 54, 8 % від загального складу бріофлори. Три види містить родина Neckeraceae Schimp. Родини Anomodontaceae Kindb., Funariaceae Schwägr., Dicranaceae Schimp. та Lophocoleaceae Vanden Berghen репрезентовані двома видами кожна.

17 родин є моновидовими (родини Frullaniaceae Lorch, Porellaceae Cavers, Radulaceae Müll. Frib., Metzgeriaceae H. Klinggr., Marchantiaceae Lindl., Polytrichaceae Schwägr., Dicranellaceae M. Stech., Fissidentaceae Schimp., Ditrichaceae Limpr., Leskeaceae Schimp., Pseudoleskeellaceae Ignatov & Ignatova, Hypnaceae Schimp., Callicladiaceae Jan Kučera & Ignatov,

Pylaisiadelphaceae, Jocheniaceae Jan Kučera & Ignatov, Pylaisiaceae Schimp., Leucodontaceae Schimp.)

У родині Brachytheciaceae типовими з найвищою частотою трапляння є види: *Brachytheciastrum velutinum* (Hedw.) Ignatov & Huttunen, *B. rivulare* Schimp., *B. salebrosum* (Hoffm. ex F. Weber & D. Mohr) Schimp., *Oxyrrhynchium hians* (Hedw.) Loeske. Дещо рідше відмічені *B. rutabulum* (Hedw.) Schimp., *Homalothecium sericeum* (Hedw.) Schimp., *Sciuro-hypnum curtum* (Lindb.) Ignatov

Родина Bryaceae репрезентована широко розповсюдженими видами: рудеральними – *Bryum argenteum* Hedw., *Ptychostomum imbricatum* (Müll. Hal.) Holyoak & N. Pedersen та лісовими – *Ptychostomum capillare* (Hedw.) Holyoak & N. Pedersen, *P. moravicum* (Podp.) Ros & Mazimpaka.

Види родини Pottiaceae Schimp. приурочені переважно до відкритих освітлених місцезростань. На досліджуваній території ця родина представлена рудеральними видами: *Barbula unguiculata* Hedw. та *Tortula acaulon* (With.) R.H. Zander. У лісових масивах відмічені *Syntrichia virescens* (De Not.) Ochyra та *Tortula subulata* Hedw.

Характерними для лісових масивів є мохи родини Mniaceae. За нашими спостереженнями до лісових екотопів приурочені *Plagiomnium cuspidatum* (Hedw.) T.J. Кор., *P. undulatum* (Hedw.) T.J. Кор., *Pohlia nutans* (Hedw.) Lindb. Решта два види тяжіють не стільки до лісових ділянок, як більше до зволжених екотопів (*Plagiomnium ellipticum* (Brid.) T.J. Кор., *P. medium* (Bruch & Schimp.) T.J. Кор.). Вони зростають по днищу яру, балок, де вологість субстрату вища, ніж на плакорі.

Характерною для деревостанів як у природних, так і в синантропних та урбоекосистемах є родина Orthotrichaceae, яка об'єднує епіфітні та рідше епілітні види бріофітів. На стовбурах форофітів на досліджуваній території досить часто відмічені *Lewinskya speciosa* (Nees) F. Lara, Garilleti & Goffinet, *Nyholmiella obtusifolia* (Brid.) Holmen & E. Warncke, *Orthotrichum pallens* Bruch ex Brid., *O. pumilum* Sw. ex Anon. Вони утворюють невеликі за площею, але досить помітні подушкоподібні угруповання, які приурочені до стовбурової зони дерев.

Представники родини Plagiotheciaceae також приурочені до намету лісу і репрезентовані епігейними видами: *Plagiothecium cavifolium* (Brid.) Z. Iwats., *P. denticulatum* (Hedw.) Schimp., *P. laetum* Schimp., *P. nemorale* (Mitt.) A. Jaeger, *P. succulentum* (Wilson) Lindb. Зрідка деякі з цих видів відмічені на мертвій деревині та в основі стовбурів дерев (*P. denticulatum*, *P. laetum*). Досить багато представленою у бріофлорі «Холодного яру» є родина Amblystegiaceae, до якої відносяться: *Amblystegium serpens* (Hedw.) Schimp., *Hygroamblystegium varium* (Hedw.) Mönk, *Leptodictyum riparium* (Hedw.) Warnst., *Pseudoamblystegium subtile* (Hedw.) Vanderp. & Hedenäs.

Низка маловидових родин також вказує на неморальний характер досліджуваної бріофлори. Це види з родин Anomodontaceae (*Anomodon longifolius* (Schleich. ex Brid.) Hartm., *A. viticulosus* (Hedw.) Hook. & Taylor),

Pylaisiaceae (*Pylaisia polyantha* (Hedw.) Schimp.), Pulaisiadelphaceae (*Platygyrium repens* (Brid.) Schimp.), Jocheniaceae (*Jochenia pallescens* (Hedw.) Hedenäs, Schlesak & D. Quandt), Leucodontaceae (*Leucodon sciuroides* (Hedw.) Schwägr.,), Neckeraceae (*Alleniella complanata* S. Olsson, Enroth & D. Quandt, *Homalia trichomanoides* (Hedw.) Brid., *Pseudanomodon attenuatus* (Hedw.) Ignatov & Fedosov).

За субстратною приуроченістю всі мохоподібні поділяються на наступні групи: епігейні, епіфітні, епіксільні. Група епігейних мохоподібних налічує 31 вид. Незважаючи на те, що в широколистяних лісах добре розвинений трав'янистий покрив, все ж надґрунтова флора бріофітів є багатою. Адже мохи селяться не лише на лісовому ґрунті, а й на порушених ґрунтах, відслоненнях, схилах яру. Така різноманітність екоотопів в «Холодному яру» сприяє видовому багатству епігейної бріофлори. Дещо меншою за кількістю видів є епіфітна бріофлора (25 видів). Це пов'язано з різновіковим деревостаном території, де кора дерев сприяє поселенню мохів. На мертвій деревині типових епіксілів небагато (4 види), але епіксільні обростання розвинені добре за рахунок полісубстратних видів, які є типовими епіфітами чи епігеями і здатні селитися на мертвій деревині.

Отже, систематична структура досліджуваної бріофлори вказує на достатньо багатий її склад, дозволяє характеризувати її як типову лісову, неморальну і корелює в цілому з бріофлорою широколистяних лісів Лісостепу України. Субстратний розподіл мохоподібних теж є типовим для широколистяних лісів Лісостепу України [2].

Список використаних джерел:

1. Вірченко В.М., Нипорко С.О. Продромус спорових рослин України: мохоподібні. (За редакцією члена-кореспондента НАН України П.М. Царенка). Київ. Наукова думка, 2022. 176 с.
2. Гапон С.В. Мохоподібні Лісостепу України (рослинність та флора) дис. ... д-ра біол. наук : спец. 03.00.05 «Ботаніка». С. В.Гапон. Київ, 2011. 855 с.
3. Холодний яр
URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%AF%D1%80

ВНУТРІШНЬОУТРОБНА ФЕНОТИПІЧНА ПАМ'ЯТЬ ДИТИНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕПІГЕНЕТИКИ ПРИ ТРИВОЖНОМУ РОЗЛАДУ МАТЕРІ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Гаргола Ю. Г., Плужнікова Т.В.

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

За останнє десятиліття світовою наукою накопичено безліч фактів, що вказують на наявність зв'язку між внутрішньоутробним розвитком плода і